

Kobiety w literaturze o Tatrach do 1939 roku

Celem pracy było przebadanie funkcji i znaczenia kobiet w literaturze o Tatrach – zarówno literackich bohaterek, jak twórczyń: pisarek oraz poetek. Tematycznie rozprawa wpisuje się w nurt badań feministycznych i można określić ją jako *herstory* – terminem tym określa się narracje, które uwzględniają kobiety w historycznej refleksji. Niniejsza rozprawa sytuuje bohaterki i autorki w historii literatury o Tatrach, zarówno w kontekście męskiego paradygmatu, jak samodzielnej roli kulturotwórczej, jaką odgrywają.

Punktem wyjścia dla analizy zgromadzonego w pracy materiału egzemplifikacyjnego obejmującego okres do 1939 roku stało się wyodrębnienie najbardziej wyrazistych i charakterystycznych typów kobiet w zależności od odgrywanych przez nie ról społecznych oraz ich rozległych i zróżnicowanych związków z przestrzenią Tatr i Zakopanego. W pracy wyodrębniono następujące typy: góralki, rezydentki oraz gościnie (taterniczki i turystki wysokogórskie; narciarki; kuracjuszki; turystki wypoczynkowe).

Selekcja zgromadzonego materiału źródłowego składającego się ze źródeł etnograficznych, zróżnicowanych gatunkowo utworów literackich: zarówno z obszaru literatury niefikcyjnej (relacje z podróży, pamiętniki, dzienniki), jak też literatury fikcyjnej (powieści, nowele, opowiadania), reprezentujących różne obiegi literackie (wysokoartystyczny, popularny oraz dziecięco-młodzieżowy), oraz wypowiedzi o charakterze publicystycznym, została przeprowadzona w kontekście wyżej wskazanych reprezentatywnych typów, a także w nawiązaniu do charakterystycznych relacji z przestrzenią wysokogórską i podhalańską, w jakie wchodzi bohaterki niniejszej dysertacji.

Praca składa się ze wstępu, trzech rozdziałów, wniosków i bibliografii, a także aneksu, który zawiera ilustracje – obrazy, rysunki i zdjęcia przedstawiające kobiety będące tematem rozważań. We wstępie określono cel i metody pracy, przedstawiono również stan badań oraz opisano kompozycję rozprawy.

Pierwszy rozdział dysertacji jest poświęcony góralkom – rdzennym mieszkankom Podhala, których związki z Tatrami wydają się najpełniejsze ze względu na przynależność do tych ziem, wynikającą z urodzenia się tam. Kobiety reprezentujące tę grupę zostały sklasyfikowane ze względu na role społeczne, w jakie wchodzi w poszczególnych etapach życia, w związku z czym wyodrębniono: młode dziewczęta i panny, kochanki, gospodynie, matki, stare kobiety, a także autochtoniczne postacie magiczne. Typologia góralek ze względu na funkcje społeczne wynika bezpośrednio z fabuły poszczególnych utworów literackich i ról, jakie nadaje się ich bohaterkom.

Bardzo często bowiem w literaturze określa się je przez pryzmat relacji, w jakie wchodzi jako matki, kochanki czy żony.

Drugi rozdział dotyczy rezydentek, czyli stałych, choć nie rdzennych mieszkanek Zakopanego. Jest to grupa związana przede wszystkim z życiem artystycznym i intelektualnym tej miejscowości. Rezydentki dzielą się na grupy zależne od pól swojej aktywności: wyróżniono tu zakopiańskie uczennice, właścicielki pensjonatów, a także organizatorki salonów literackich. Większość reprezentantek tej grupy to raczej postacie istniejące historycznie, aniżeli literackie bohaterki.

Wreszcie trzeci rozdział poświęcony został gościom, czyli najszerszej grupie. Postacie historyczne i bohaterki literackie należące do tego grona dzielą się na te związane z przestrzenią wysokogórską: taterniczki i turystki wysokogórskie oraz narciarki i sportowczynie; a także te, które z reguły nie wychodzą poza miejską przestrzeń Zakopanego jako uzdrowiska i letniska: kuracjuszki i turystki wypoczynkowe, czyli wczasowiczki.

Perspektywa metodologiczna przyjęta w pracy ma charakter synkretyczny. Główne kryterium podziału stanowi tu perspektywa geokrytyczna, sugerująca stosunek, jaki kobiety nawiązują z przestrzenią. Ważne są także narzędzia z zakresu antropologii kultury, szczególnie w opisie społeczności góralskiej. W pracy pojawiają się również elementy badań kobiecych.

Analiza materiału egzemplifikacyjnego prowadzi do charakterystyki wyodrębnionych grup; przedstawiona została ich ewolucja, opisano funkcje i znaczenie kobiet: po pierwsze, w literaturze o Tatrach, zarówno z perspektywy jej rozwoju, jak i obrazu świata przedstawionego; po drugie, w życiu społecznym, popularyzacji aktywności w przestrzeni oraz budowaniu wizerunku regionu i kształtowaniu się lokalnych mitów.

14.05.21

Anna Pigoń